

Wespen bouwen aan urntjes

De wijze waarop urntjeswespen een onderkomen voor het nageslacht bouwen is fascinerend.

Figuur 1: *Eumenes coronatus* met gevangen rups.

Tekst en beeld Albert de Wilde

In mijn tuin zijn diverse metselwespen actief. Daartoe behoren onder andere diverse soorten *Ancistrocerus* (muurwespen), *Symmorphus* (leemwespen) en een paar van het genus *Eumenes* (urntjeswespen). Eén van de urntjeswespen is *Eumenes coronatus*, waar het hier over zal gaan. Ook komt in mijn tuin (Koudekerke, Zeeland) *Eumenes papillarius* voor. Die zou algemener zijn en *coronatus* zeldzamer, maar plaatselijk kan dat verschillen. In Nederland zijn er slechts vier soorten urntjeswespen; in België nog één extra (*E. subpomiformis*), die zich in onze omgeving mogelijk een keer laat zien door het veranderende klimaat.

Urntjeswespen hebben een jaarcyclus, dus slechts één generatie per jaar en de start van de voortplantingsperiode ligt in onze omgeving vrij laat in het jaar. Het meest actief daarmee zie ik ze in de maand september. In de zomer zijn ze praktisch alleen foeragerend te vinden op bloemen voor de nectar.

Ze zijn in mijn tuin dikwijls te zien op sneeuwbes, waar ze een voorkeur voor lijken te hebben. Ook andere metselwespen kun je daarop dikwijls vinden.

Zodra ze aan voortplanting denken, gaan ze een urntje bouwen. Wanneer de voorafgaande paring plaatsheeft, weet ik niet. Ik veronderstel dat dit veel eerder is, namelijk kort na het uitlopen van de jonge wespen omstreeks half mei tot eind juni. Een paring heb ik nooit waargenomen. In de maanden augustus en september zag ik ook mannetjes in mijn tuin. Ze zijn iets kleiner en wat slanker. Mannetjes hebben zeven achterlijfsegmenten; vrouwtjes zes.

Voorafgaand aan de bouw van het urntje gaat de wesp uitvoerig op zoek naar een geschikte plek en begint ze met het aanbrengen van de eerste randjes (figuur 2). Je kunt hier ook mooi het typisch gesteelde bolle achterlijf van de wesp zien.

De buitengevel van mijn huis is met cement aangesmeerd en eigenlijk iets te ruw voor de wesp. Ze prefereren een glad oppervlak. Toch zit er af en toe ook een urntje op de

huismuur. Mijn kippenhok is gebouwd van Belgische rode harde steen, die vrij glad is. Ook die gebruiken ze. De meeste urntjes vind ik echter op een hardstenen stoep, die ik als bankje in de tuin gebruik. Ze zitten alleen aan de zonzijde. Het urntje van deze soort is vrij plat en heeft een doorsnede ruim 1 cm. Het wordt in laagjes opgebouwd (figuur 3), totdat een smalle opening overblijft.

Vermoedelijk verwerkt ze speeksel in de klei die de stevigheid bij het drogen bevordert. Als de opening geslonken is tot ongeveer 2 millimeter metselt de wesp er een halsje met randje aan. Dat randje is functioneel, want het dient als houvast voor de middel- en voorpoten bij het naar binnen schuiven van rupsen.

Als het urntje de juiste vorm heeft, legt de wesp er eerst een eitje in (figuur 5). Dat eitje brengt ze aan op de bovenkant van het inwendige van het urntje. Het hangt aan een steeltje, waarschijnlijk om beschadiging te voorkomen als er rupsen naar binnen worden gepropt.

Daarna gaat ze direct op zoek naar spanner-

Figuur 2: Urntjeswesp met bolletje klei.

Figuur 3: Opbouw in laagjes klei.

Figuur 4: Het randje is bijna klaar.

Figuur 5: De wesp legt hier haar eitje.

Figuur 6: Een rups wordt naar binnen gewerkt.

Figuur 7: Met de antennen bepaalt de wesp de conditie van de inhoud van het urntje.

Figuur 8: Hier is het urntje dichtgemaakt en worden algen over het geheel aangebracht.

rupsen van het juiste formaat (figuur 1). Ze brengt gemiddeld zo'n drie tot vier rupsjes in haar broedruimte, een beetje afhankelijk van de grootte van de rupsen. Ze zet zich dan schrap en werkt de rups naar binnen, al duwend met de kaken en het achterlijf (figuur 6).

Het is een fascinerend gezicht om de wesp zo bezig te zien. De rupsjes zijn verdoofd met een steek van de wesp, maar zijn dus niet dood. Ze blijven in leven als verse voorraad voedsel voor het wespenlarfje, dat vrij snel uitkomt en zo een gedekte tafel vindt. De wesp gebruikt de antennen bij de bouw van het urntje, bijvoorbeeld om de diameter van de opening vast te stellen, maar ook om

een indicatie te hebben van de beschikbare ruimte in het urntje als er al enkele rupsen zijn aangevoerd, want ze kan niet tellen. Als de wesp meent dat er genoeg voedsel is, breekt zij de rand van het urntje af en maakt ze het gat dicht. Daarna gaat ze ijverig op zoek naar algjes en daarmee bedekt ze de gehele buitenkant. Het geeft een goede schutkleur.

De klei is poreus. Als dat niet zo was, zou de larve van de wesp het er niet zo lang in kunnen uithouden. Op de foto (figuur 8) is de wesp nog bezig met de afwerking. Ze brengt de algjes een beetje 'ad random' aan. Als alles is opgedroogd, ziet het er wat groenachtig uit. De natuur zit mooi in elkaar en

Mannetjes hebben zeven achterlijfsegmenten; vrouwtjes zes.

het is een wonder dat zulke eigenschappen in een dergelijk nietig dier via de genen in het nageslacht worden overgebracht, zodat de nakomelingen weer hetzelfde kunnen doen, zonder het te hebben geleerd van de ouder.

De urntjeswespen overwinteren als larve in een eigen spinselbekleding binnen het afgesloten urntje. In het voorjaar verpoppen ze en in mei of juni komt het volwassen insect tevoorschijn en begint de cyclus opnieuw. Tenminste, als ze niet verstoord zijn in de tussentijd. Vooral de winter en het voorjaar zijn gevaarlijke seizoenen voor deze dieren. De meeste predatie geschiedt door koolmezen. Die struinen alles af en voedsel wordt na de winter steeds wat minder gemakkelijk te vinden. Bij mij in de tuin wordt ongeveer de helft voortijdig vernield door de mezen. Maar ja, die moeten ook leven.